

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE OF
ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel +372 681 4650 fax +372 667 8399 E-mail eki@ki.ee

Eesti lihaturg 2003. aastal

Tallinn 2004

Sisukord

1. Liha tootmine	3
2. Lihatööstus	6
3. Hinnad	7
4. Väliskaubandus	11
5. Tarbimine	15
6. Euroopa Liit ja maailmaturg	20
Kokkuvõte	24
LISAD 1 – 6	25

Vastutav täitja: Liina Ernits

Töö tellija: Põllumajandusministeerium

Eesti Konjunkturiinstituut
Rävala 6, 19080 Tallinn
Tel 681 4650
Fax 667 8399
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Eesti lihaturg 2003. aastal

1. Liha tootmine

2003. aastal vähenes liha tootmine Eestis 4% ning ulatus esialgsel hinnangutel kokku 65,6 tuhande tonnini (2002 – 68,3 tuh t, tabel 1). Vähenes sea- ja veiseliha tootmine, kuid linnuliha tootmiskaas kasvas juba kolmandat aastat järjest neljandiku võrra.

Tabel 1

Liha ressursside ja kasutamise bilanss
(tuh. tonni)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003*
RESSURSID							
Jäägid aasta alguseks	4,4	2,6	1,0	5,0	1,4	1,4	2,4
Liha toodang	53,4	60,0	61,1	53,3	57,3	68,3	65,6
- veiseliha	19,0	19,3	21,7	15,4	14,2	16,5	14,2
- sealiha	29,5	32,4	31,3	30,3	33,6	39,9	37,0
- linnuliha	4,4	7,9	7,7	7,3	9,2	11,5	14,1
- lambaliha		0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Import	29,9	30,7	40,3	40,6	45,8	43,6	46,5
Loomulik kadu liha termilisel töötlemisel ja hoidmisel	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,6
KOKKU RESSURSSE	86,7	92,3	101,4	97,9	103,5	112,3	113,9
KASUTAMINE							
Eksport	6,4	9,6	9,3	9,7	15,7	24,2	26,5
Kasutatud loomade ja lindude söödaks	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,2
Toiduna tarbimine	77,2	81,2	86,6	86,3	83,6	85,2	85,8
Jäägid perioodi lõpuks	2,6	1,0	5,0	1,4	1,4	2,4	1,4

Allikas: ESA ja Põllumajandusministeerium.

* 2003. aasta hinnanguline PM ja EKI andmetel, lihatoodangule on lisatud söödavad subproduktid.

Veiseliha tootmine on aasta-aastalt langenud nõudluse pideva vähenemise tulemusel. Veidi soodsamale 2002. aastale järgnes 2003. aastal taas veiseliha tootmises langus (-14%) ning esialgsel hinnangutel ulatus veiseliha tootmiskaas mullu 14,2 tuhandele tonnile (2002 – 16,5 tuh t). Tapale viidud veiste arv eelmisel aastal hinnanguliselt vähenes ja veidi vähenes ka tapale viidud veiste keskmine kaal (tabel 3). Veiseliha siseturu vajadustest kaeti mullu kodumaise toorainega 93%. See on erinevate lihaliikide seas kõrgeim tase.

Veisekasvatuse arenguks on kehtestatud rida riiklikke toetusi, mille tulemusel on veiste üldarvus nuum- ja lihaveiste osakaal suurenenud 56%-le (2002 – 53%). 2003. aastal suurenes

veiste koguarv 2,4% (aasta alguse ja lõpuseise võrdluses), kusjuures piimalehmade arv vähenes 2% ja nuum- ja lihaveiste arv suurenes 6%. 2001. aastast makstakse ammlehma toetust ning lihaveiste arv PRIA registri andmetel ületas 2003. aasta lõpuks 9000 piiri. See on 2,5 korda rohkem aasta varasemast tasemest. Lihaveiste arvu suurenemisele aitas kaasa ka väikepiimatootjate piimatootmise lõpetamine ning lihaveiste kasvatamisele üleminek. 2003. aastal maksti lihaveiste kasvatamiseks ammlehmatoetust kokku 4 miljonit krooni 3190 looma eest ehk 1253 krooni ammlehma kohta. Euroopa Liiduga liitumisjärgselt kasvab lihaveiste toetus veelgi, sest ammlehmatoetust võib saada kuni 13 416 ammlehma aastas.

Alates 2003. aastast hakati esmakordselt maksma ka noorpullide ja härgade üleskasvatamise toetust, mis ulatus 28,6 miljoni kroonini. Toetust maksti 22 243 looma eest, mis teeb ühikumääraks 1286 krooni. Liitumisel Euroopa Liiduga suurenevad toetused veiselihasektoris veelgi. Liitumisjärgselt on Eestile ette nähtud tapatoetus veistele (107 813 looma aastas) ja vasikatele (30 000 vasikat aastas). Veiseliha kvaliteedi paranemisele peaks kaasa aitama liha-kehade hindamisel EUROOP-süsteemile üleminek Eesti lihatööstustes, mille tulemusena saavad kasvatajad hea lihastikuga veiste eest paremat hinda.

Peale EL-ga liitumist rakenduvad veiselihasektoris mitmed turukorralduse kaitsemeetmed. Siin on Eestile praeguse madala hinnataseme juures ilmselt olulisim sekkumiskokkuost ja eraladustamine. Sekkumiskokkuost on erakorraline meede alla 2-aastaste pullide (A) ja härgade (C) lihale, kui nende kategooriate keskmine turuhind liikmesriigis on kahe nädala jooksul langenud alla 24 398 kr/t (lihakusklass R3). Eraladustamine rakendub kui klassifitseeritud rümpade EL-i keskmine turuhind on alla 103% baashinnast ja jääb tõenäoliselt sellele tasemele püsima (R3 isasveise rümba hind – 35 827 kr/t).

2003. aastal toodeti Eestis **sealiha** 7,5% (esialgsetel hinnangutel 37 tuh.t; tabel 1) mullusest vähem ning siseturu isevarustamise tase langes 2003. aastal 92%-le 2002. aasta 100%-lt. Kogu lihatootmisest moodustab sealiha üle 56%.

Seakasvatus on Eestis piimatootmise järel tähtsusele teine loomakasvatusharu, kuid riiklikud otsetoetused seakasvatases puuduvad. Seakasvatusele on probleemiks hindade kiire muutumine maailmaturul, mille negatiivne mõju Eesti avatud turule on viimastel aastal tugevalt tunda. Sealiha kokkuostuhindade languse tulemusel vähenes möödunud aastal põrsaste juurdesünd 3,3% ning esialgsetel hinnangutel vähenes tapale viidud sigade arv 11%, kuid sigade arv aasta lõpuks jäi enam-vähem aasta alguse tasemele (tabel 2 ja 3). 2003. aasta esimesel poolel pakkus tugevat konkurentsi kodumaisele sealihale odav import Poolast, mille sisseveole kehtestati aasta teisest poolest Eesti-poolsed tollipiirangud. 2003. aasta teisel poolel mõjusid seakasvatusele ebasoodsalt Läti-poolsed tollipiirangud elussigade ja sealiha ekspordil Lätti, mistõttu elussigade eksport Lätti vähenes 30% ja sealihaekspordil 10%.

Peale liitumist Euroopa Liiduga rakendub ka Eestis EL-i ühtne turukorraldus, mille meetmetena hakkavad sealihaturgu reguleerima eraladustamine, impordi piiramine väljastpoolt EL ja eksporditoetuste maksmine (teatud toodetele, teatud kogustes ja teatud summas). Nende meetmetega püütakse ära hoida suuri hinnakõikumisi, et tagada tootjatele stabiilne sissetulek.

Tabel 2

Loomade arv ja juurdesünd aastatel 1992-2003
(tuh. tk.)

Aasta	Loomade ja lindude arv aasta alguseks					Loomade ja lindude juurdesünd aastas			
	Veised	sh. lehmad	Sead	Lambad	Linnud	Vasikad	Pörsad	Talled	Linnud
1992	708,3	264,3	798,6	142,8	5538,4	262,4	892,6	80,3	14112,1
1993	614,6	253,4	541,1	124,2	3418,1	217,2	596,5	54,3	5535,1
1994	463,2	226,7	424,3	83,3	3226,1	201,2	644,3	43,9	6733,7
1995	419,5	211,4	459,8	61,5	3129,7	178,7	652,9	33,2	7696,6
1996	370,4	185,4	448,8	49,8	2911,3	159,0	456,1	20,3	2959,7
1997	343,0	171,6	298,4	39,2	2324,9	143,4	498,9	19,1	3848,3
1998	325,6	167,7	306,3	35,6	2602,0	145,8	557,4	17,6	5008,8
1999	307,5	158,6	326,4	30,8	2635,7	141,3	493,9	22,1	4474,6
2000	267,3	138,4	285,7	32,2	2461,8	113,6	528,6	18,4	5457,8
2001	252,8	131,0	300,2	32,2	2366,4	117,0	634,1	16,7	5767,2
2002	260,6	129,3	345,0	32,4	2294,9	114,3	645,0	22,0	7283,9
2003	253,9	115,6	340,8	33,8	2096,3	109,3	623,7	...	...
2004	260,0	113,5	339,6	35,8	1912,3	x	x	x	x

Allikas: ESA

Tabel 3

Loomade realiseerimine ja tapaloomade keskmine kaal aastatel 1993-2003

Aasta	Tapaks viidud loomade ja lindude arv, tuhat tk ¹				Ühe tapalooma keskmine kaal, kg			
					Veised		Sead	
	Veised	Sead	Lambad	Linnud	eluskaal	lihakeha	eluskaal	lihakeha
1993	296,6	549,5	60,7	4123,0	306	156	96	65
1994	205,9	450,0	56,8	5306,9	312	184	102	68
1995	185,9	522,1	38,2	5110,9	295	183	100	67
1996	161,1	502,9	25,3	3801,5	292	183	93	63
1997	140,4	419,1	19,2	3640,3	285	193	102	72
1998	136,3	452,7	19,4	5841,7	295	197	104	75
1999	154,2	445,9	18,3	4889,7	300	195	100	74
2000	107,0	419,2	14,9	4755,8	317	194	102	76
2001	85,5	454,9	13,8	5865,2	353	214	104	77
2002	92,7	545,4	17,3	7539,6	379	217	103	76
2003	85,0	485,0	15,0	6500,0	371	216	103	76

¹ 2003.a. tapaloomade arv hinnanguline

Allikas: ESA

Nõudlus **linnuliha** kasvab kogu maailmas kiiremini kui teistele lihaliikidele, nii ka Eestis. Kolmel järjestikusel aastal on linnuliha tootmiskaht kasvanud aastas keskmiselt neljandiku võrra. 2003. aastal suurenes linnuliha toodang esialgsel hinnangutel 14,1 tuhande tonnini, kasv võrreldes 2002. aastaga oli 23%. Linnuliha moodustab ligikaudu kolmandiku liha siseturu tarbimismahust, ulatudes 30 tuhande tonnini. Tootmiskahtu pideva suurenemise tulemusel on pidevalt paranenud ka isevarustatuse tase. 2003. aastal kaeti Eesti siseturu vajadusest kodumaise linnulihaga 47% 2002. aasta 39%-lise taseme asemel. Linnuliha tootmise suurendamiseks on kodumaine nõudlus olemas, kuid praeguse kodumaise ja imporditud linnuliha hinna-suhte juures eelistab osa madalama ostujõuga Eesti elanikest odavamalt importliha ja lihatööstused odavat toorainet. Kodumaisest linnulihast kolmandik eksporditakse Läti ja Leetu.

2. Lihatoöstus

Kodumaise liha osakaal lihatööstuse toorainekasutuses on kahel viimasel aastal tõusnud. 2003. aastal varusid lihatööstused kodumaist sealihaga 13% ja veiseliha 6% enam kui 2002. aastal. Tapamajad omavad lihatööstust ostsid mullu ESA andmetel 24,8 tuhat tonni kodumaist sealihaga ja 9,3 tuhat tonni veiseliha ehk kogumahu 30,6 tuhat tonni, mis on 11% enam kui aasta tagasi (tabel 4).

Tabel 4

Liha kokkuost ja lihatoodete valmistamine lihatööstuse ettevõtetes 1996 - 2003.a.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
							Kiirstatistika	
Kodumaine tooraine, tuh t								
Tapaloomade ja –lindude eluskaal	101,5	90,4	99,7	101,8	88,6	90,7	107,9	98,3
Liha toodang kokku, lihakaal	58,6	53,4	60,0	61,1	53,3	57,3	68,3	65,6
Liha kokkuost kokku	30,3	29,4	34,2	31,5	29,8	...	...	...
sh veiseliha	11,4	11,0	9,3	10,0	7,1	7,1	8,8	9,3
sealiha	14,1	13,0	15,1	13,6	15,5	16,5	21,9	24,8
Tööstuse toodang								
Liha (k.a. I kat. subproduktid) tuh. tonni	30,5	29,4	34,7	37,0	37,5	39,3	31,7	36,1
veiseliha	12,1	10,1	9,2	10,7	9,3	9,0	...	...
sealiha	14,9	14,2	17,0	17,4	19,9	20,3	...	...
muu liha	1,0	1,3	1,4	1,9	1,5	1,6	...	...
linnuliha	2,5	3,8	7,1	7,0	6,8	8,4	...	...
Vorstitooted, tuh t	32,2	35,8	38,6	35,4	29,7	34,7	32,8	32,3
Suitsuliha tooted, tuh t	...	...	...	...	...	5,4	5,5	6,5
Lihakonservid, tuh t	1,4	1,1	1,2	0,5	0,3	0,7	0,2	0,1

Allikas: ESA

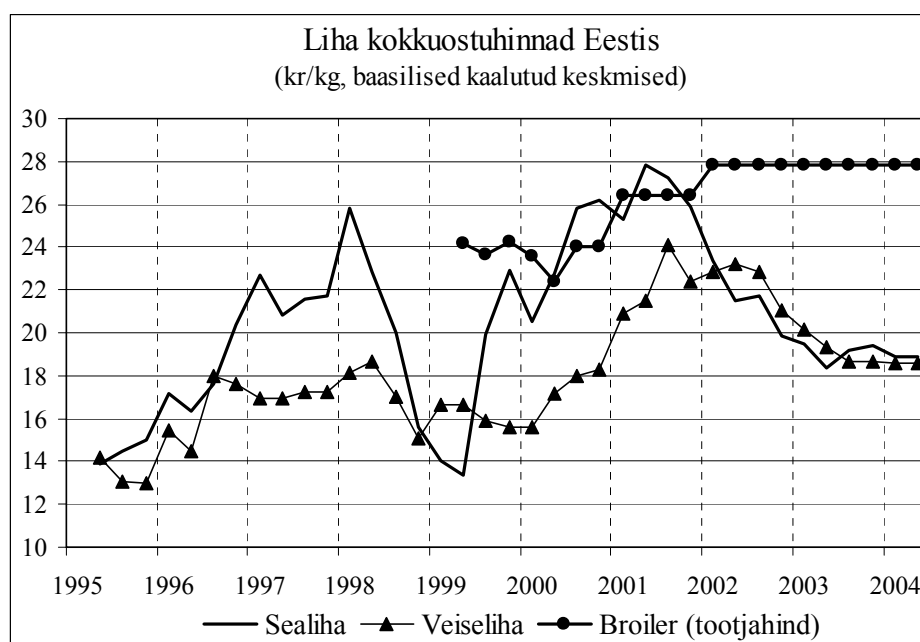
Linnulihaga koos ulatus kodumaise tooraine kasutus lihatööstuses 43 tuhande tonnini. 2003. aastal toodi Eestisse lihatööstuse tarbeks ligi 36 tuhat tonni värsket ja külmutatud liha, mis moodustas lihatööstustes kasutatavast toorainest 45%. Importtooraine osakaal pole aastaga oluliselt muutunud, kuivõrd nõudluse kasvu tulemusel on suurenenud üldine toorainekasutus.

Lihatööstuste **valmistoodang** 2003. aastal ESA kiirstatistika andmetel suurenes (tabel 4). Seda on soodustanud valmistoodete sise- ja ekspordinõudluse kasv. 2001. aastal alanud valmistoodangu ekspordi kiire kasv jätkus 2002. aastal ja ka 2003. aastal, kuigi viimasel aastal aeglasemat. 2003. aastal moodustas ekspordiks müük lihatööstuste toodangu müügist 15,5% ning see on võrreldes 2002. aastaga suurenenud 0,3%-punkti võrra. Valmistoodangut eksporditi põhiliselt Läti ja Leetu, vähem Ukrainasse ja Aserbaidžaan. Eesti lihasaadustele oli Euroopa Liidu poolt kinnitatud ka soodustingimustega ekspordikvoodid, mis on tunduvalt tagasihoidlikumad kui piimasaadustele. Ekspordikvoodid on kehtestatud linnu- ja sealihakonservidele ning värskete lihale, kuid Eestis sai 2003. aastal eurotunnustuse vaid 2 lihatööstuse ettevõtet: Villem Lihakaup ulukiliha ja Rakvere Lihakombinaat värskete liha ekspordiks.

20. märtsi 2004. aasta seisuga oli Veterinaarameti teatel tegutsevaid lihatööstusi ja tapamaju Eestis kokku 138¹ ettevõtet (24.03.2003 – 146). Vaatamata suurele ettevõtete arvule on Eesti lihaturg tugevalt kontsentreerunud, seda nii kapitali kui ka valmistoodangu turujaotuse osas. Kolm suuremat ettevõtet omavad Eesti liha- ja lihatoodete turust ¾, kaheksa suurema ettevõtte turuosa ulatub 92%-ni.

3. Hinnad

2003. aasta oli Eesti sea- ja veiseliha tootjatele raske aasta: esimesel poolaastal jätkus aasta varem alanud järsk hinnalangus ning hinnad jäid II poolaastaks püsima madalale tasemele. Lamba- ja linnuliha tootjahindades suuri muutusi aasta jooksul ei toimunud (joonis 1).

Joonis 1

¹ Ettevõtete arvestus on erinevatel aadressidel asuvate tootmisüksuste loetelu. Näiteks on AS Tallegg nimistus kirjas 2 korda aadressidel: Harjumaa Loo alevikus ja Harku vallas. Seega on firmade arv nimetatust väiksem.

Tabel 5

Liha aastakeskmised hinnad Eestis 2002-2003. aastal, kr/kg

	Kokkuostuhind tegelik		Jaehind turgudel		Jaehind kauplustes		Ekspordihind		Impordihind	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Sealiha	22.94	20.34	52.99	52.44	64.59	63.19	25.16	22.38	18.48	16.16
Veiseliha	22.98	18.71	45.37	45.57	61.59	59.55	51.94	75.72	37.67	28.86
Lambaliha	34.26	35.21	59.96	63.88	86.22	91.88	82.33	94.16	96.27	87.45
Broileriliha	27.68	27.80	33.75	34.03	38.79	38.68	22.40	21.40	12.01	11.54

2003. aastal oli **sealiha** aasta keskmine tegelik kokkuostuhind (20.34 kr/kg) viimase nelja aasta madalaim. Võrreldes 2002. aastaga olid hinnad 11% madalamad (tabel 5). 2002. aastal alanud hinnalangus jätkus 2003. aasta aprillini, suvel püsis hind enam-vähem stabiilne ning alates oktoobrist hakkas veidi tõusma. Sealiha odavnemise tingisid madalad hinnad Eesti peamistes impordimaades (Taanis ja Soomes), aasta alguses Poola poolt makstud eksporditoed sealiha impordil Eestisse, suuremad impordikogused ja kodumaise pakkumise suurenemine seoses kaitsetollide rakendamisega Lätis. Kehtestatud impordipiirangud Poola sealihale praktiliselt lõpetasid sealt odava liha sissevoo, kuid kohalikku kokkuostuhinda hoidis endiselt madalal importliha teistest riikidest. Taanis maksti 2003. aastal sealiha eest tootjatele 13% (aasta keskm. hind 17.09 kr/kg), Soomes 16% (19.21 kr/kg) ja Rootsis 10% (19.31 kr/kg) ning Euroopa Liidus keskmiselt 6% (19.92 kr/kg) vähem kui 2002. aastal (tabel 6, joonis 2).

Sealiha keskmised impordihinnad 2003. aastal olid 14% madalamad kui eelmisel aastal. Odavaimalt toodi Eestisse sealiha Poolast (keskm. impordihind 12.74 kr/kg) ja Soomest (14.21 kr/kg). Kui varasematel aastatel on sealiha impordikogused püsinud suhteliselt ühel tasemel, siis 2003. aastal toodi sealiha sisse 21% enam kui 2002. aastal. Nii impordi suurenemine kui ka Läti poolt kehtestatud kaitsetollid pingestasid olukorda Eesti sealihaturul.

Vaatamata sealiha kokkuostuhindade märgatavale langusele 2003. aastal, langesid sealiha keskmised jaehinnad nii turgudel kui kauplustes kõigest 1-3%, vaid searibi odavnemine turgudel 7,5% (tabel 5 ja joonis 3). Viinerite ja keeduvorstide keskmine hind kauplustes langes 3-6%, mis on osaliselt tingitud odavamate vorstitoodete osakaalu suurenemisest sortimendis. Prognoosid 2004. aastaks näitavad sealihatoodangu kasvu EL riikides, mistõttu ei pruugi sealiha hind ka Eestis lähiajal oluliselt tõusta. Kokkuostuhinda Eestis jääb endiselt mõjutama Taanist, Soomest ja teistest EL riikidest pärit sealiha hind.

Tabel 6

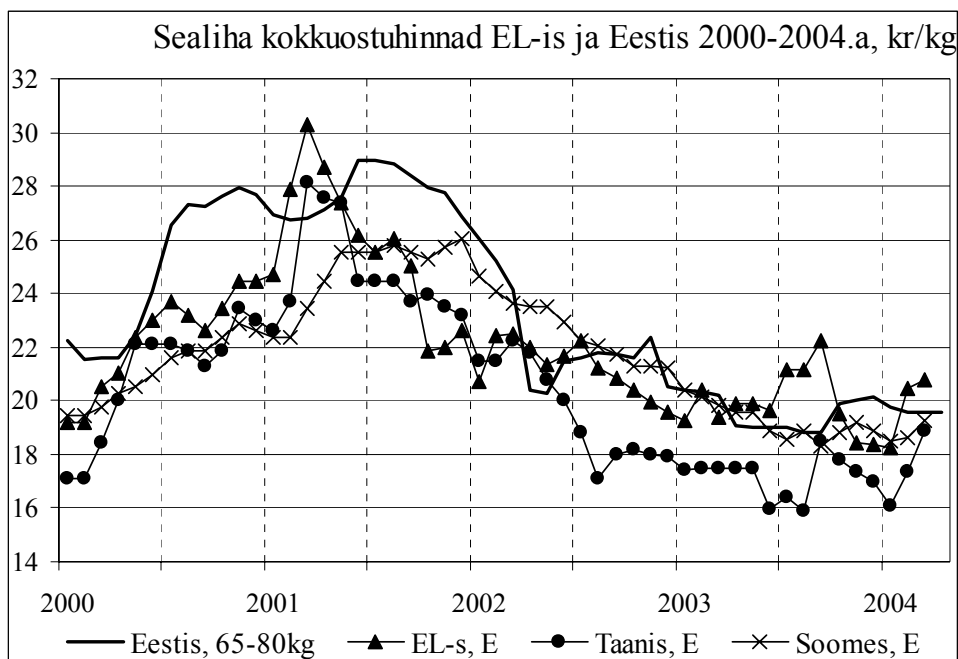
Sealiha aastakeskmine referentshind Euroopa Liidus ja kokkuostuhind Eestis 1999-2004. aastal, kr/kg

	1999	2000	2001	2002	2003	2004 I kv	2004 aprill
EL keskmine	17.70	22.04	26.07	21.22	19.92	19.88	20.80
Taani	16.41	20.79	24.60	19.73	17.09	17.06	18.85
Soome	18.66	21.13	24.67	22.77	19.21	19.18	19.31
Rootsi	19.21	22.90	23.92	21.51	19.31	19.29	19.63
Eesti	17.36	23.57	26.74	21.59	20.34	20.16	20.61

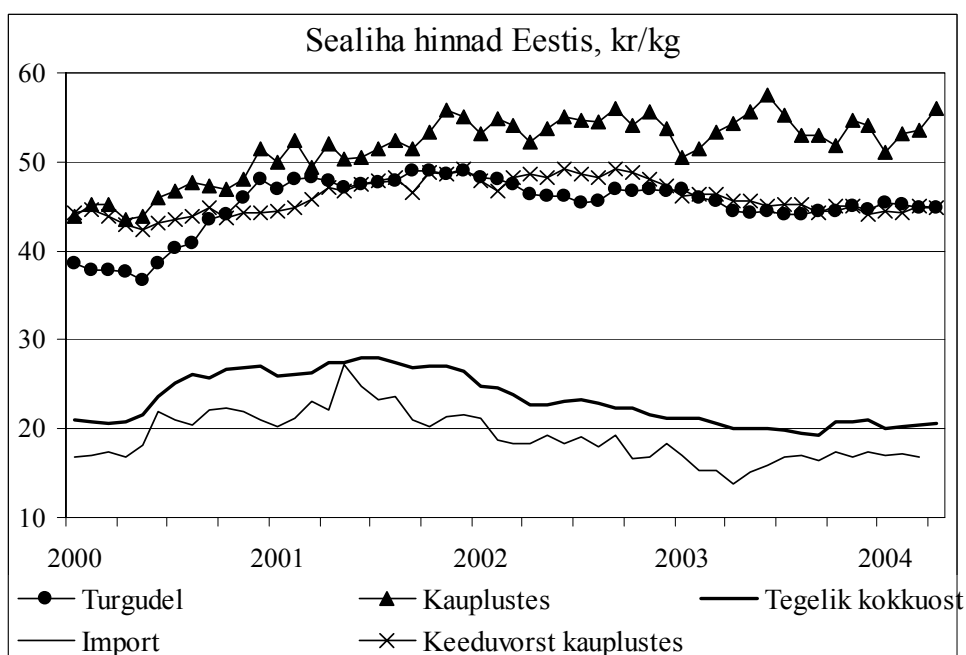
Allikas: MLC ja EKI

Joonis 2

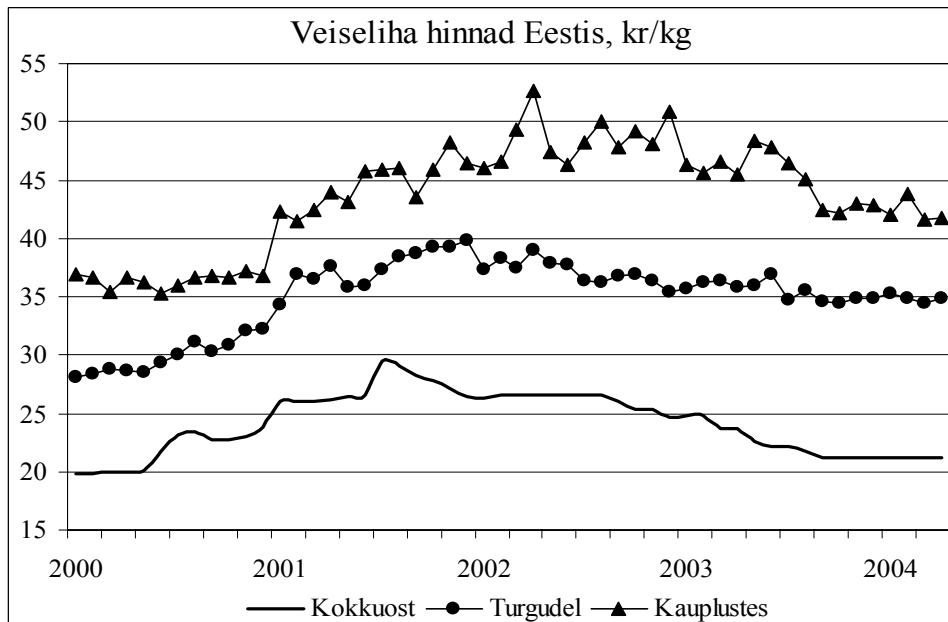
Joonis 3

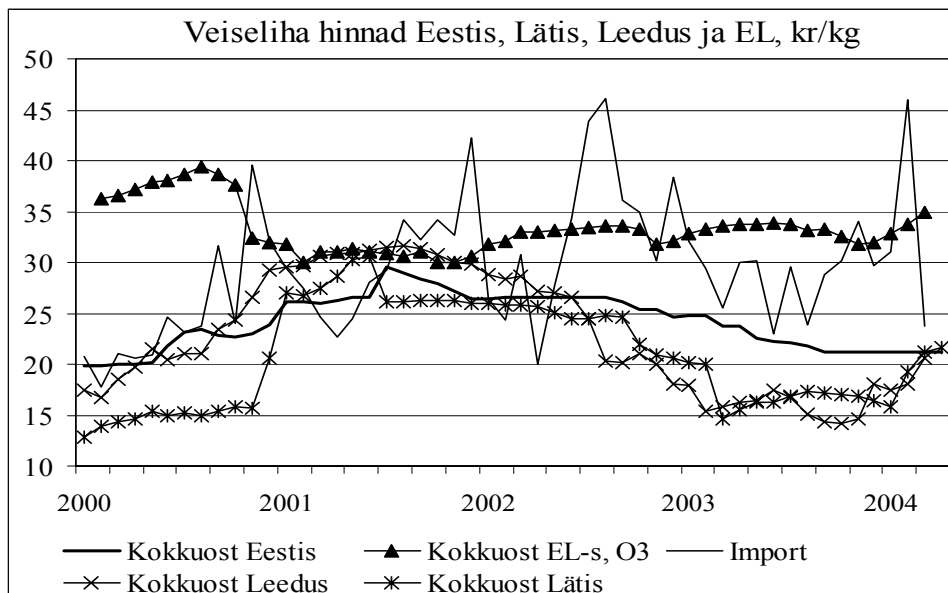
Veiseliha tegelikud keskmised kokkuostuhinnad langesid 2003. aastal 19%, kusjuures täiskasvanud veiste hind langes 22% ja noorveistel 13%. Veiseliha kokkuostuhinna languse peapõhjuseks on kodumaise pakkumise kasv ja sealiha odavnemine. 2003. aastal oli veiseliha import 15% väiksem kui 2002. aastal. Kodumaist pakkumist suurendas nii lihavesiste suurem arv kui ka madalate piimahindade ja lautade hügieeninõuete karmistumise tõttu piimakarjade vähendamine. Veiseliha kokkuostuhindade märgatav langus ei ole samas tarbijani eriti jõudnud. Turgudel jäi veiseliha hind 2002. aasta tasemele, kauplustes langes veiseliha keskmine hind vaid kuni 3% (tabel 5, joonis 4).

2004. aasta veiseliha hindadesse tõenäoliselt väga suuri muutusi ei too, hinnad jäävad pigem samaks või veidi tõusevad, nagu näitab viimase poole aasta hinnatendents Euroopa Liidus (joonis 5). Veiste arv 2003. aastal stabiliseerus ning väheneb piimalehmade lihaks müümine, kuna piima kokkuostuhinnad on tõusuteel.

Joonis 4

Joonis 5

Lambaliha kallines 2003. aastal jätkuvalt. Keskmised kokkuostuhinnad tõusid 3%, jae-hinnad nii turgudel kui kauplustes 6-7%. 2004. aastal jäävad lambaliha hinnad pigem praegusele tasemele või tõusevad veidi.

Linnuliha hinnad püsisid 2003. aastal praktiliselt muutumatutena nii tootjate kui tarbijate jaoks, kõik hinnakõikumised jäid 0,5% piiresse. Linnuliha hinnatõusu pidurdab praegu peamiselt sea- ja veiseliha hindade pidev alanemine, mis muudab need lihaliigid linnuliha ees konkurentsivõimelisemaks ning võivad kaasa tuua ka linnuliha hindade alanemise. Mõningast hinnasurvet avaldab ka impordi suurenemine USA-st (ptk Väliskaubandus). Linnuliha ekspordi- ja impordihinnad veidi langesid, ekspordikogused suurenesid 46%, impordikogused aga vähenesid 8%.

4. Väliskaubandus

2003. aastal lihatoodete ekspordikäive eelneva aasta suhtes suurenes ja impordikäive vähenes. Sama tendents oli ka 2002. aastal. Sellise positiivse trendi tulemusena on värske liha ja lihatoodete väliskaubanduse negatiivne saldo vähenenud 142,7 miljoni krooni võrra ehk 3 korda. 2003. aastal ületas lihasaaduste import ekspordi veel ainult 70,9 miljoni krooniga (2002 – 213,6 mln kr). Kui liha ja lihatoodete ekspordikäibele juurde arvestada Läti müüdud elussigade ekspordikäive, siis oli liha väliskaubavahetuse saldo tasakaalus. Liha ja lihatoodete eksport moodustas 2003. aastal 10,5% (2002 – 9%) põllumajandussaaduste koguekspordist ja import 7,3% (2002 – 8,3%) koguimpordist.

Liha ja lihasaadusi **imporditi** 2003. aastal Eesti siseturule 603,3 miljoni krooni väärtuses, mida on 2002. aastaga võrreldes 5,3% vähem (-33,5 mln kr; tabel 7). Rahalises vääringus vähenes 2003. aastal nii värske ja külmutatud liha kui ka valmistoote sissevedu. Kusjuures jahutatud ja külmutatud liha import moodustas 92% lihasaaduste koguimpordist. Koguseliselt vähenes enamike liha ja valmistoote sissevedu, kuid sealihaga impordikogus suurenes sedavõrd (+21,4%, +2539 t), et värske ja külmutatud liha üldkogus ületas 2002. aasta kogust 1,4%-liselt. (-52,5% võrreldes 2001.a impordikogustega). Veiseliha veeti sisse 180 tonni ja linnuliha 1700 tonni vähem kui aasta varem. Valmistoodetest vähenes vorstitoote import 27% ja konserve sissevedu 3,3%.

Enamus jahutatud ja külmutatud veise-, sea- ja linnulihast on imporditud Euroopa Liidu või EL-ga liituvatest, aga samas on linnuliha impordis USA osakaal suurenenud taas 38%-le (tabel 8). USA osatähtsus linnuliha impordis vähenes seoses tollimaksu kehtestamisega 1997. aastal 95%-lt 2002. aasta I poolaastaks 14%-ni, kuid II poolaastal hakkas see taas suurenema ning ulatus 2002. aasta keskmisena 19%-ni. 54% linnulihast imporditi 2003. aastal EL riikidest, sealjuures 21% Taanist, 17% Soomest ja 6% Rootsist. Veiseliha imporditi Leedust (52%) ja Ungarist (46%). Sealihaga koguimpordist oli 86% pärit Euroopa Liidu riikidest ja 13% EL-ga liituvatest riikidest. Sealjuures suurema osatähtsusega impordiriigid olid mullu Soome 34%, Taani 20% ja Poola (11%, tabel 8). Poola osakaal oleks kujunenud kõrgemaks, kui Eesti ei oleks alates II poolaastast sealihaga impordile Poolast kehtestanud kaitsemeetmeid.

Valmistooteid imporditi Eestisse Euroopa Liidu riikidest ja EL-ga liituvatest riikidest, sealjuures enam Ungarist (54% vorstitoote ja 32% konserve impordist) ja Poolast (32% konservidest ja 18% vorstitoodetest, tabel 9).

Lihasaaduste impordis suurenes 2003. aastal nende riikide osakaal, kellele rakendatakse tolle (15,5%-le 2002.a 8,5%-lt). Euroopa Liidu osakaal langes 5%-punkti võrra ja liituvate riikide osakaal 2%-punkti võrra. Lihaimport USA-st suurenes peaaegu kaks korda.

Tabel 7

Liha ja lihatoodete import 2002-2003. aastal

	2002			2003			Koguse muutus 2003/02, +, - %
	Kogus t	Summa mln. kr	Hind kr/kg	Kogus t	Summa mln. kr	Hind kr/kg	
Liha ja söödavad subproduktid	40114	581,2	x	40661	558,2	x	1,4
Veiseliha	1209	36,3	30.07	1029	29,4	28.58	-14,9
Sealiha	11870	219,3	18.48	14409	234,3	16.26	21,4
Linnuliha ja subproduktid	22546	282,3	12.52	20859	253,7	12.16	-7,5
Lambaliha	17,3	1,7	96.27	30,4	2,7	87.53	75,7
Subproduktid	3429	30,2	8.81	3063	25,3	8.26	-10,7
Muu liha, pekk	1007	10,0	9.96	1240	11,5	9.35	23,1
Soolatud, suitsutatud liha ja subproduktid või pulber	35,6	1,4	40.06	30,8	1,3	40.85	-13,5
Valmistooted lihast	2104	55,6	x	1820	45,1	x	-13,5
Vorstitooted	905	22,9	25.28	661	16,3	24.62	-27,0
Konservid ja muud tooted	1199	32,8	27.32	1159	28,8	25.07	-3,3
KOKKU	x	636,8	x	x	603,3	x	-5,3

Allikas: PM Kaubandusbüroo

Tabel 8

Liha impordi struktuur 2003. aastal
(% vastava saaduse impordikogusest)

Veiseliha		Sealiha		Linnuliha		Subproduktid	
1998.a – 2195 tonni		1998.a – 7049 tonni		1998.a – 17859 tonni		1998.a – 2091 tonni	
1999.a – 961 tonni		1999.a – 12835 tonni		1999.a – 18176 tonni		1999.a – 2966 tonni	
2000.a – 2644 tonni		2000.a – 12230 tonni		2000.a – 18670 tonni		2000.a – 2890 tonni	
2001.a – 2543 tonni		2001.a – 11776 tonni		2001.a – 22471 tonni		2001.a – 3135 tonni	
2002.a – 1209 tonni		2002.a – 11870 tonni		2002.a – 22546 tonni		2002.a – 3429 tonni	
2003.a - 1029 tonni		2003.a - 14409 tonni		2003.a - tonni		2003.a - 3063 tonni	
Leedu	52	Soome	34	USA	38	Soome	37
Ungari	46	Taani	20	Euroopa Liit	20	Euroopa Liit	19
Rootsi	2	Euroopa Liit	19	Soome	17	Taani	13
		Poola	11	Rootsi	6	Rootsi	10
		Rootsi	7	Ungari	5	Poola	10
		Belgia	5	Saksamaa	4	Ungari	6
		Teised	4	Teised	10	Teised	5

Allikas: PM Kaubandusbüroo

Lihatoodete ekspordi- impordi struktuur 2003. aastal
(% vastava toote ekspordi või impordi kogusest)

Ekspord		Import	
Vorstitooted	Konservid	Vorstitooted	Konservid
1998.a – 2946 tonni	1998.a – 891 tonni	1998.a – 512 tonni	1998.a – 1111 tonni
1999.a – 652 tonni	1999.a – 269 tonni	1999.a – 1065 tonni	1999.a – 1709 tonni
2000.a – 526 tonni	2000.a – 268 tonni	2000.a – 1522 tonni	2000.a – 2356 tonni
2001.a – 2760 tonni	2001.a – 1054 tonni	2001.a – 1174 tonni	2001.a – 1286 tonni
2002.a – 6201 tonni	2002.a – 1809 tonni	2002.a – 905 tonni	2002.a – 1199 tonni
2003.a - 5220 tonni	2003.a – 2143 tonni	2003.a – 661 tonni	2003.a - 1150 tonni
Läti 46	Läti 68	Ungari 30	Läti 25
Leedu 39	Leedu 11	Euroopa Liit 22	Poola 23
Ukraina 14	Aserbaidžaan 18	Belgia 14	Ungari 21
Teised 1	Teised 3	Austria 13	Euroopa Liit 13
		Poola 13	Belgia 7
		Teised 8	Prantsusmaa 5
			Teised 11

Allikas: PM Kaubandusbüroo

Värsket ja külmutatud liha ning valmistooted **eksporditi** 2003. aastal kokku 532,4 miljoni krooni väärtuses, suurenemine 2002. aastaga võrreldes oli 25,8% (+109,2 mln kr; tabel 10). Koos elussigade ekspordikäibega ulatus lihasaaduste ekspordikäive 600,6 miljoni kroonini. Sealjuures suurenes valmistoodete ekspordimaht 30% ning liha ja söödavate subproduktide ekspordimaht 43%. Lisaks lihasaadustele eksporditi Eestist 2003. aastal 46,3 tuhat nuumsiga tapaks Lähti eluskaalus kokku 5056 tonni 68,2 miljoni krooni väärtuses, mis on 30% vähem kui 2002. aastal (7174 t, 65,6 tuh elussiga). Läti oli peamine lihasaaduste sihtriik ka 2003. aastal, kuigi Läti kehtestas eelmise aasta II poolaastast oma sealihaturu kaitseks sisseveopiirangud. Sealiha eksport Lähti langes selle tõttu mullu kokku 10%. Kõrgemad sigade eluskaalu ja sealiha kokkuostuhinnad Lätis on soodustanud elussigade ja sealiha, aga ka valmistoodangu väljavedu sinna. Valmistoodangust viidi Lähti 46% vorstitoodete ja 68% konservide ekspordist (tabel 9), lihast 49% sealiha ja 57% linnuliha ekspordist (tabel 11). Teine tähtsam ekspordimaa Eesti lihasaadustele on Leedu, kuhu viidi 15% veiseliha, 42% linnuliha, 48% sealiha ja 39% vorstitoodete ekspordikogustest.

Euroopa Liidu riikide osakaal lihasaaduste ekspordis oli mullu ainult 3,7%, kuid on aastaga 2,5 korda suurenenud. Eelmisel aastal said oma toodangut EL-i ekspordida üksnes eurotunnustusega Villem Lihakaup ja Rakvere Lihakombinaat.

Tabel 10

Liha ja lihatoodete eksport 2002 – 2003. aastal

	2002			2003			Koguse muutus 2003/02, +,- %
	Kogus t	Summa mln kr	Hind kr/kg	Kogus t	Summa mln kr	Hind kr/kg	
Liha ja söödavad subproduktid	10608	259,8	x	15162	345,3	x	42,9
Veiseliha	115	5,0	43.38	31	2,3	74.18	-74,0
Sealiha	6845	171,6	25.07	9828	220,1	22.39	43,6
Linnuliha ja subproduktid	3465	77,7	22.43	5070	108,0	21.30	46,3
Lambaliha	5,6	0,5	82.33	4,0	0,4	94.10	-92,8
Subproduktid	128	2,4	18.90	95	1,1	12.06	-25,8
Muu liha, pekk	25	1,0	40.94	75	8,8	117.99	3korda
Soolatud, suitsut. liha ja subprod-d või pulber	24	1,6	67.30	59	4,6	77.19	145,8
Valmistooted lihast	8010	163,4	x	10435	187,1	x	30,3
Vorstitooted	6201	113,6	18.32	5220	93,7	17.95	-15,8
Konservid ja muud tooted	1809	49,8	27.52	5215	93,4	17.91	188,3
Kokku liha ja valmistooted	x	423,2	x	x	532,4	x	25,8
Elussead	7174	115,3	16.07	5056	68,2	13.50	-29,5
KOKKU	x	538,5	x	x	600,6	x	11,5

Allikas: PM Kaubandusbüroo

Tabel 11

Liha ekspordi struktuur 2003. aastal
(% vastava saaduse ekspordikogusest)

Veiseliha		Sealiha		Linnuliha		Subproduktid	
1998.a – 509 tonni		1998.a – 2891 tonni		1998.a – 1938 tonni		1998.a – 485 tonni	
1999.a – 976 tonni		1999.a – 3398 tonni		1999.a – 2132 tonni		1999.a – 705 tonni	
2000.a – 188 tonni		2000.a – 5518 tonni		2000.a – 2386 tonni		2000.a – 609 tonni	
2001.a – 335 tonni		2001.a – 5662 tonni		2001.a – 3403 tonni		2001.a – 297 tonni	
2002.a – 115 tonni		2002.a – 6845 tonni		2002.a – 3465 tonni		2002.a – 128 tonni	
2003.a - 31 tonni		2003.a – 9828 tonni		2003.a – 5070 tonni		2003.a - tonni	
Leedu	15	Läti	49	Läti	57	Ungari	73
Libeeria	11	Leedu	48	Leedu	42	Läti	10
Venemaa	14	Teised	3	Teised	1	Poola	9
Küpros	9					Teised	8
Teised	51						

Allikas: PM Kaubandusbüroo

5. Tarbimine

2003. aastal **tarbiti** Eestis keskmiselt 63,5 kilogrammi liha ja lihatooteid ühe elaniku kohta aastas ning tarbimine on aastaga suurenenud üle 2 kilogrammi (2002 - 61,3 kg, ümber arvestatud lihale, tabel 12). Kulutused liha ja lihasaaduste ostudele ulatusid mullu 2027 kroonini keskmiselt ühe elaniku kohta aastas, moodustades 26% toiduostukuludest. Lihasaaduste tarbijate ostuhinnad aasta jooksul veidi langesid ning seega vähenesid ka kulutused lihasaadustele võrreldes 2002. aastaga (-15 kr, -0,7%). Seetõttu langes ka lihasaaduste osakaal toiduostukuludes 1%-punkti võrra.

Linnuliha tarbimine suureneb teistest lihaliikidest kiiremini nii kogu maailmas kui ka Eestis. Aeglasemalt kasvab sealihha tarbimine, kuid veise- ja lambaliha tarbimine väheneb pidevalt. Linnuliha tarbimine ühe elaniku kohta on kasvanud 4,1 kg-lt 1993. aastal kuni 22,3 kg-ni 2003. aastal. Sealihha tarbimine on suurenenud 29,8 kg-ni ühe elaniku kohta 2003. aastaks. Veiselihha tarbimine on vähenenud 1994. aasta 21,7 kg-lt ühe elaniku kohta aastas 11,1 kg-ni 2003. aastal. Liha ja lihatoodete ostudes suurenes valmis- ja pooltoodete osakaal oluliselt 2001. aastal. 2003. aastal jäi värske liha ja valmistoodete ostude suhe enam-vähem 2002. aasta tasemele (2003 – 71% valmistoodete osakaal liha ja lihatoodete ostudest, 2001 – 69%, 2000 – 59%).

Tabel 12

Liha ja lihatoodete keskmised ostukogused ning tarbimine ühe elaniku kohta, kg

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Sealiha	8,85	7,18	7,25	9,3	8,90	7,97	8,38	9,80
Veiselihha	1,41	1,58	2,01	1,98	2,04	1,34	1,25	1,24
Lambaliha	0,17	0,16	0,12	0,11	0,07	0,07	0,10	0,04
Linnuliha	4,68	5,52	5,82	6,48	7,45	7,12	6,55	6,61
I kat. subproduktid	1,15	1,10	1,13	1,00	1,36	1,16	1,18	1,31
Hakklihha	3,41	3,60	3,40	3,82	4,78	4,42	4,87	4,94
Lihakonservid	0,48	0,36	0,40	0,42	0,78	0,58	0,53	0,47
Keeduvorst	5,95	5,93	5,83	5,82	6,72	6,37	6,13	5,87
Suitsulihatooded	3,93	4,76	4,97	6,03	6,52	6,21	6,09	6,3
Viinerid, sardellid	5,55	5,96	5,66	5,43	6,00	5,74	5,60	5,65
Lihatoodete tarbimine 1 elaniku kohta (ümber arvestatud lihale)*	57	57	56	60	60	61,3	61,5	63,5
sh. sealihha	25,5	24,5	24,5	27,0	27,3	28,4	29,0	29,8
veiselihha	18,6	17,4	15,7	15,0	14,8	11,4	10,5	11,1
linnuliha	12,0	12,4	14,7	16,5	17,1	21,2	21,7	22,3
muu liha	0,9	2,7	1,1	1,5	0,8	0,3	0,3	0,3

Allikas: ESA

*Tarbimine on ümber arvestatud lihale perede ostukoguste ja mittekaubalise tarbimise alusel EKI-s, mis mõnevõrra erineb Põllumajandusministeeriumi bilansimeetodil arvatud tarbimisnäitajatest. Tarbimine lihaliigiti on arvatud bilansimeetodil (Müük = import + tootmine – eksport), eeldades, et jäägid aasta alguses ja lõpus on konstantsed.

2003. aastal langes taas siseturul lihaga **isevarustamise tase** (-3%-punkti), ulatudes 77%-ni 2002. aasta 80% asemel. Kodumaine lihatoodang kattis siseturu vajadused viimati 1993. aastal, kuid alates 1994. aastast käesoleva ajani on lihatootmine Eestis väiksem siseturu vajadusest ning vahe kaetakse impordiga. 1994. ja 1995. aastal moodustas importlihasaaduste osatähtsus lihasaaduste siseturumahus 8%, 1996 – 26%, 1997 – 30%, 1998 – 27%, 1999 – 36%, 2000 – 36%, 2001 – 35%, 2002 – 20% ning 2003. aastal 23%.

Importliha jõuab tarbijani põhiliselt lihatööstusettevõtete valmistoodetes. Importliha moodustas eelmisel aastal ligi pool lihatööstustes kasutatavast toorainest. Eesti lihatööstuste valmistoodete valik kauplustes on regulaarselt toimuvate Eesti Konjunktuuriinstituudi vaatluste andmetel² pidevalt suurenenud (tabel 13). Tarbija eelistab harjumuspärase maitsega ja hinnalt odavamast eestimaist kaupa. Importtooted on Eestis valmistatutest nõutavamad ainult sel juhul kui need on oluliselt odavamad.

Kaupluste spetsialistide hinnanguil moodustas enamike lihasaaduste **käibest** kodumaiste lihatoodete osa 78-100%. Tugevamat konkurentsi siseturul pakub endiselt imporditud linnuliha, mille müügi osatähtsus moodustab pool linnuliha jaemüügi käibest. Viimase vaatluse alusel oli imporditud kanakoibade hind (25.44 kr/kg) kodumaistest (40.12 kr/kg) 14.68 krooni võrra odavam (2000.a novembrikuu vaatlustel on toodud hinnad kogu linnuliha müügisortimendi keskmisena). Poole aasta jooksul on importlinnuliha odavnenud ning kodumaine kallinenud ning hinnavahe on suurenenud 8.66 kroonilt 14.68 kroonile.

Teiseks kodumaistest odavamateks importlihatoodeteks kauplustes on lihakonservid. Viimasel vaatlusel 2003. aasta novembris oli importkonservide hind 4.58 krooni võrra madalam kodumaistest ning hinnalanguse tulemusel on suurenenud kahe viimase vaatluse võrdluses importkonservide osakaal kaupluste müügikäibes 22,2%-ni eelmise vaatluse 14,5%-lt. Vaatamata valmistoodete impordi madalamatele hindadele kuuluvad eestimaalaste eelistused pigem kodumaisele toodangule ning seda just paremate maitseomaduste tõttu.

Kauplustes ilmnenuid tendentsid leidsid kinnitust ka **tarbijaküsitlustes**³. Kodumaiste toidukaupade konkurentsieelised importtoidukaupade ees on eelkõige usaldusväärsus (64% küsitletutest), paremad maitseomadused (69%), värskus (59%) ja tervislikkus (48%). Tabelist 14 nähtub, et lihatoodetest eelistatakse osta peamiselt eestimaiseid. Lihakonservide osas on aga trend kodumaise eelistuse pidevale vähenemisele.

Tarbijauuringuga selgiti välja ka **peamised ostukohad**, kust küsitletud eelistasid viimase aasta jooksul osta oma perele igapäevaseid toiduaineid, milline on erinevate ostukohtade ja omatoodetu osakaal. Üldine tendents näitab kaupluste osatähtsuse pidevat suuremist. Lihatoodete ostudest moodustasid ostud kauplusest 2003. aastal 71% ja turult 19% ning aastaga on kauplused turu arvelt võitnud 5%-punkti. Värske liha ostukohana on turg kaotanud ainult 2%-punkti, aga kaupluste osakaal on tõusnud 44%-le 2003. aastal 39%-lt 2002. aastal. Täpsemalt on liha ja lihatoodete ostukohtade osakaalude jagunemine küsitletute hinnangute põhjal toodud tabelis 15.

² Eesti toidukaupade positsioon siseturul. EKI, nov 2003

³ Elanike toitumisharjumused ja toidukaupade ostueelistused. EKI, 2004

Tabel 13

Eesti lihatööstuste poolt toodetud ja importlihasaadused Eesti kauplustes

Toidukaubad	Eesti toode					Importtoode				
	Nov 2000	Nov 2001	Nov 2002	Mai 2003	Nov 2003	Nov 2000	Nov 2001	Nov 2002	Mai 2003	Nov 2003
Osatähtsus rahalises käibes (%)										
veiseliha	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-	-	-	-	-
sealiha	90,2	96,9	98,0	95,3	89,1	9,8	3,1	2,0	4,7	10,9
linnuliha	39,2	54,4	48,5	45,0	46,9	60,8	45,6	51,5	55,0	53,1
lihakonservid	79,3	79,6	84,9	85,5	77,8	20,7	20,4	15,1	14,5	22,2
keeduvorstid, viinerid	99,4	99,5	99,4	99,3	99,5	0,6	0,5	0,6	0,7	0,5
suitsuvorstid	99,2	99,2	99,5	99,5	99,2	0,8	0,8	0,5	0,5	0,8
suitsuliha	99,8	99,8	99,8	99,6	99,5	0,2	0,2	0,1	0,4	0,5
Sortimendi laius (nimetuste arv ühe kaupluse kohta)										
veiseliha	2,0	1,6	1,5	1,8	1,8	-	-	-	-	-
sealiha	4,4	4,9	5,0	6,3	5,4	0,3	0,2	0,3	0,2	0,2
linnuliha	3,8	5,3	5,5	6,8	5,7	2,1	1,8	2,1	2,2	2,2
lihakonservid	7,5	5,1	8,8	8,3	7,5	3,0	2,6	2,4	2,6	2,8
keeduvorstid, viinerid	30,0	34,8	37,1	41,7	37,2	0,2	0,4	0,3	0,2	0,1
suitsuvorstid	20,3	21,6	26,7	31,6	28,5	0,6	0,9	0,6	0,4	0,4
suitsuliha	18,8	20,7	27,2	29,0	28,5	0,1	0,7	0,1	0,2	0,3
Osatähtsus pakutavas sortimendis (%)										
veiseliha	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-	-	-	-	-
sealiha	93,6	96,8	95,3	97,6	96,3	6,4	3,2	4,7	2,4	3,7
linnuliha	64,4	75,2	72,5	75,4	72,3	35,6	24,8	27,5	24,6	27,7
lihakonservid	71,4	66,3	78,3	76,5	73,1	28,6	33,7	21,7	23,5	26,9
keeduvorstid, viinerid	99,3	98,8	99,3	99,6	99,8	0,7	1,2	0,7	0,4	0,2
suitsuvorstid	97,1	96,1	97,7	98,9	98,7	2,9	3,9	2,3	1,1	1,3
suitsuliha	99,5	96,6	99,5	99,3	98,9	0,5	3,4	0,5	0,7	1,1
Keskmiised hinnad (kr/kg)										
veiseliha	61.20	67.20	75.39	69.52	63.31	-	-	-	-	-
sealiha	65.00	66.20	66.46	63.71	61.73	34.60	35.20	39.70	35.46	28.40
linnuliha	44.80	38.20	40.12	38.05	37.14	30.10	29.70	25.44	22.91	22.54
lihakonservid	53.90	59.10	48.16	48.94	48.84	37.00	48.00	47.22	47.62	44.26
keeduvorstid, viinerid	43.80	46.60	46.28	45.38	44.02	68.80	49.00	38.01	44.53	46.47
suitsuvorstid	68.10	69.90	66.29	64.83	64.84	173.00	126.00	91.91	138.84	111.21
suitsuliha	95.80	87.40	83.85	81.50	78.76	160.20	-	-	-	-

Allikas: EKI uuringud

Tabel 14

Kodumaise lihatoodete ostmise aastatel 1996-2003
(% vastanutest, kes eelistasid osta kodumaist toidukaupa*)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
linnuliha	62 (39)	58 (36)	53 (32)	55 (34)	60 (33)	59 (34)	61 (37)	63 (35)
lihakonservid	61 (36)	70 (43)	65 (41)	65 (38)	64 (38)	64 (31)	55 (30)	50 (26)
suitsuvorst, sink	95 (74)	96 (79)	96 (77)	97 (78)	96 (74)	96 (73)	94 (69)	94 (67)

*ainult kodumaiste + peamiselt kodumaiste toidukaupade ostjate osakaal, sulgudes on toodud ainult kodumaiseid toidukaupu eelistavad ostjad.

Allikas: EKI uuringud

Tabel 15

Liha ja lihatoodete ostukohad tarbijate hinnangul
(%-des ostukohtade osakaal)

		Kauplus	Hulgi- ladu	Turg	Talunik	Oma toodang	Kokku
Liha	2003	44	3	33	14	6	100%
	2002	39	3	35	15	8	100%
	2001	36	3	36	14	11	100%
Lihatooded	2003	71	6	19	2	2	100%
	2002	66	5	25	2	2	100%
	2001	62	7	27	2	2	100%

Tarbijad märkisid küsitluses ära ka oma **lemmiklihatoodete tootjad**. Lihatootlejatest on 7 aasta jooksul turuliidrina püsinud AS Rakvere Lihakombinaat, kuid viimasel kahel aastal langes selle ettevõtte toodangut lemmiktoodetena märkinud vastajate osakaal keskmiselt 4%-punkti võrra aastas (48% vastanutest peab lemmikuks antud ettevõtte tooteid, tabel 16). AS Talleggi toodete populaarsus püsis 2003. aastal eelmise aasta tasemel (34%). Kõigi ülejäänud lihatööstuste eelistatus tarbijate seas on aga aastaga tõusnud. Lisaks Rakvere Lihakombinaadile ja Talleggile olid lihatoodete lemmiktootjatena nimetatud veel Saaremaa Liha- ja Piimatööstus (32%, aastane tõus tarbijate seas +4%), Valga Lihatoöstus (30%, +5%), Nõo Lihatoöstus (28%, +4%), Wõro Kommerts (28%, +6%) ja Vastse-Kuuste Lihatoöstus (15%, +4%). Väiksematest tootjatest märgiti veel järgnevaid: Lihameister, Linpet, OG Elektra Tootmine, Sigwar, Sinalepa, Kehtna Mõis ning Otepää Lihatoöstus. Adavere Lihatoöstus oli ainuke, kelle eelistamine tarbijate seas on vähenenud.

Tabel 16

Tarbijate poolt enim eelistatud lihatööstuse ettevõtted
(% vastanutest, võis märkida mitu vastust)

	2000	2001	2002	2003
AS Rakvere Lihakombinaat	47	58	54	48
AS Tallegg	25	31	34	34
AS Saaremaa Liha- ja Piimatööstus	18	23	28	32
AS Valga Lihatööstus	14	22	25	30
AS Nõo Lihatööstus	15	15	24	28
AS Wõro Kommerts	12	21	22	28
AS Linnulihatooted (Järlepa)	...	13	15	...
AS Oskar LT	6	9	12	17
AS Vastse-Kuuste Lihatööstus	2	10	11	15
OÜ Adavere Liha	18	10	8	9
AS Filee L.T.	1	6	8	14
AS Karree Lihatööstus	5	5	6	6
AS Arke Lihatööstus	1	4	4	6
AS Balsink	...	...	2	5

Tarbijaküsitluses selgitati ka seda, kuidas tarbijate arvates kodumaised toidukaubatootjad saaksid suurendada oma toidukaupade konkurentsivõimet Eestis. Tulemused on toodud tabelis 17. Elanike arvamustest selgus, et toiduainetööstustel on endiselt vaja pöörata tähelepanu hindade konkurentsivõimelisusele, pakendi suuruse varieeruvusele ja toodete tervislikkusele (need on olnud peamised abinõud ka kõigil eelnevatel küsitlustel).

Tabel 17

Kodumaiste toidutoodete müügi suurendamise võimalused
(% vastanutest, võis märkida mitu vastust)

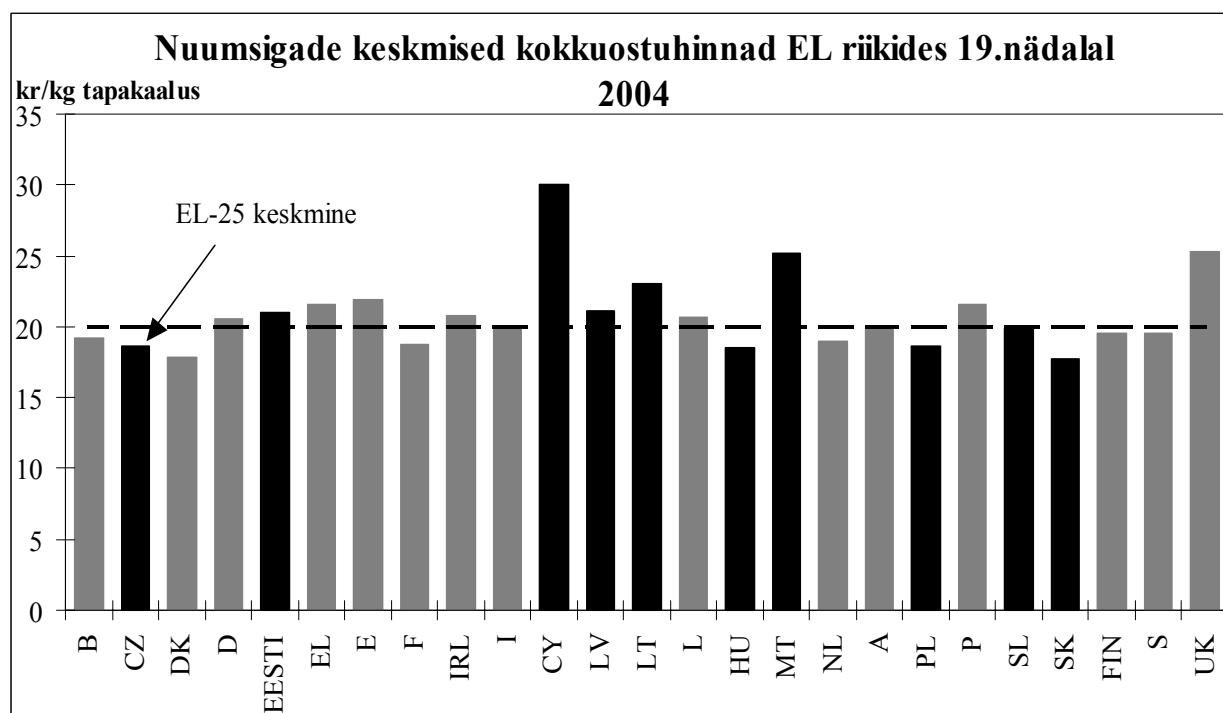
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
mitte tõstma hindu	79	77	73	63	73	62
oleks nii suur- kui väikepakendeid	...	45	47	43	47	42
tegema rohkem reklaami	36	38	33	34	42	30
pöörama rohkem tähelepanu toodete tervislikkusele	50	46	44	37	34	35
laiendama sortimenti	38	39	35	34	34	30
parandama toodete kvaliteeti	42	38	33	29	32	31
hoidma toodete kvaliteeti ühtlasemana	...	...	...	27	31	29
parandama toodete maitset	31	27	22	16	21	21
parandama pakendit	27	20	22	17	18	12
parandama koostööd kaubandusfirmadega	27	22	24	15	16	11

6. Euroopa Liit ja maailmaturg

Euroopa Liidu sealihaturg oli 2003. aastal madalseisus ja ebastabiilne. Sealihatoodeti enam-vähem 2002. aasta tasemel (-0,3%). Enamuses liikmesriikides ületas sealihatoodang mullu 2002. aasta taset 0,2-9,2%. Suurematest seakasvatuse riikidest vähenes tootmine Hollandis (-3,2%) ja Suurbritannias (-12%). Enamikes liikmesriikides tootmine suurenes, sealhulgas Taanis (+1,6%). Sigade arv suurenes samuti enamikes liikmesriikides, vähenes üksnes Hollandis (-4,2%) ja Suurbritannias (9,6%). Aasta lõpupoole hakkasid hinnad EL-s siiski tõusumärke näitama, kuid aasta lõpuks stabiilseid trende hinna tõusu suunas veel ei tekkinud.

2004. aasta I kvartalis turg elavnes ning kolmel esimesel kuul täheldati enamikes liikmesriikides hinnatõusu. Pärast veebruaris ja märtsis toimunud sealihahinnatõusu on Euroopa Liidu mõnedes liikmesriikides sealihahinnatõusu aprillis jäänud samale tasemele, kuid mõnedes riikides taas veidi langenud. EL keskmine searümpade turuhind oli veebruaris 19.68 kr/kg (125.76 EUR/100kg), märtsis – 21.33 kr/kg (136.31 EUR/100kg) ja aprillis 20.80 kr/kg (132.94 EUR/100kg). Laienenud EL esimesed hinnad 19. nädalal (joonis 6) näitasid, et keskmine hinnatase EL-25 oli madalam kui EL-15: EL-25 – 20.03 kr/kg (128.03 EUR/100kg) ja EL-15 – 20.29 kr/kg (129.65 EUR/100kg). Uutest liikmesriikidest on suurimad sealihatootjad Poola (9,6% 2003. aasta EL-25 sealihatoodangust, Lisa 2) ja Ungari (2,5%) ning madalam hinnatase nendes riikides, eriti Poolas 18.61 kr/kg (118.91 EUR/100kg) mõjutab ka EL-25 keskmist hinnataset. EL uutes liikmesriikides kõiguvad hinnad 18.78-21.91 kr/kg-ni (120-140 EUR/100kg). EL keskmisest madalamad oli hinnad Taanis, Hollandi ja Soomes. EL keskmisest kõrgemat hinda maksti tootjatele Suurbritannias ja Hispaanias. Taanlastele tekitab muret Jaapani ja Mehhiko vaheline vabakaubandusleping. Kreeka tootjad protestivad kõrgete söödahindade pärast ning nõuavad vastavate meetmete kasutuselevõttu. EL-is loodetakse seoses kevad-suvehooaja algusega tarbimise kasvu. Lähinädalateks prognoositakse kokkuostu mõningast vähenemist ning sealihanõudluse mõningast kasvu lõunapoolsetes riikides. Euroopa Komisjoni **prognoosis** ei nähta sellel aastal sealihahinnatõusu ja turuhindade osas suuremat kasvu kui 1%, kuid aasta esimeses pooles arvestatakse toodangumahu 0,8%-lise langusega.

Uue EL ühtse põllumajanduspoliitika mõjul peaks sealihaturg liikmesriikides muutuma stabiilsemaks ning ületootmine vähenema (tabel 18)

Tabel 18

CAP-reformi mõju EL-25 sealihasektorile, mln tonni
(Erinevus Agenda 2000-st, %)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tootmine								
EL-15	17,9	18,1	18,4	18,7	19,0	19,0	19,1	19,1
EL-10	3,5	3,2	3,4	3,5	3,7	3,7	3,8	3,9
EL- 25	21,5	21,3	21,8	22,3	22,6	22,8	22,9	23,0
<i>Erinevus Agenda 2000-st, %</i>			0,0	0,6	0,9	0,9	0,9	0,8
Tarbimine								
EL-15	16,8	16,7	16,8	17,1	17,4	17,5	17,6	17,6
EL-10	3,5	3,5	3,7	3,6	3,9	4,0	4,0	4,1
EL- 25	20,3	20,3	20,4	20,7	21,3	21,5	21,6	21,6
<i>Erinevus Agenda 2000-st, %</i>			0,6	0,4	1,8	1,8	1,8	1,7
Turustatav ülejääk								
EL-15	1,1	1,3	1,6	1,6	1,5	1,5	1,6	1,6
EL-10	0,0	-0,3	-0,3	-0,1	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2
EL- 25	1,1	1,1	1,3	1,5	1,3	1,3	1,3	1,4
<i>Erinevus Agenda 2000-st, mln t</i>			-0,13	-0,15	-0,17	-0,18	-0,18	-0,18

Allikas: Agra Focus 2004/aprill

Venemaal kehtestati sealiha sisseveole kvoodid ning Venemaa barjääripoliitika on seotud põhiliselt veterinaarsertifikaatidega. EL kümme uut liikmesriiki peavad omama samasuguseid hügieenistandardeid kui vanad 15 liikmesriiki. Euroopa Komisjoni viimaste nädalate läbirääkimisi Venemaaga lihakvootide osas on arutatud kõikvõimalikel erinevatel tasanditel,

sealhulgas WTO-s. EK sooviks Venemaaga sõlmida vastava veterinaarkokkulepe, kus väljendatakse selgelt mõlema poole tingimused. Selle kokkuleppega peaksid kaduma kaubavahetuse tõrked kõigi EL 25 liikmesriigi ja Venemaa vahel. EL on 2004. aasta nelja kuuga kasutanud juba 90% ettenähtud liha ekspordikvoodist Venemaale.

Veiseliha toodang vähenes 2003. aastal **Euroopa Liidus** keskmiselt 2,4% ning tootmise 1%-list vähenemist prognoositakse ka 2004. aastaks. Kokku vähenes veiseliha tootmine üheksas liikmesriigis, sealjuures enam Saksamaal (-9,6%), Hollandis (-7%) ja Taanis (-4,5%). Tootmismaht suurenes Irimaal (3,7%), Soomes (3,3%) ja Kreekas (3,2%).

Tänu veiseliha pakkumise vähenemisele püsisid ka veiseliha hinnad 2003. aastal stabiilsena ning 2004. aasta on alanud väikese tõusutrendiga. Uue ühtse põllumajanduspoliitika rakendumisega EL liikmesriikides loodetakse ka veiselihaturgu muuta stabiilsemaks (tabel 19).

Eesti turule toodi 2003. aastal veiseliha Leedust ja Ungarist. Nendes riikides veiste arv eelmisel aastal vähenes. Samas lihaste arv Ungaris suurenes aastaga aga neljandiku võrra.

Tabel 19

CAP-reformi mõju EL-25 veiselihasektorile (mln tonni)
(Erinevus Agenda 2000-st, %)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tootmine								
EL-15	7,3	7,5	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4
EL-10	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
EL- 25	7,9	8,1	8,1	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
<i>Erinevus Agenda 2000-st, %</i>			-2,4	-2,9	-3,2	-3,2	-3,2	-3,2
Tarbimine								
EL-15	7,7	7,6	7,8	7,8	7,8	7,8	7,8	7,7
EL-10	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
EL- 25	8,3	8,1	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2
<i>Erinevus Agenda 2000-st, %</i>			-1,8	-2,9	-3,2	-3,2	-3,2	-3,3
Turustatav ülejääk EL-15	-0,3	-0,1	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
EL-10	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
EL- 25	-0,3	0,0	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
<i>Erinevus Agenda 2000-st, mln t</i>			-0,04	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01

Allikas: Agra Focus 2004/aprill

Linnuliha kogutoodang on kasvanud kogu maailmas (tabel 20). Kõige enam on tootmine kasvanud Lõuna-Ameerikas, kus aastane juurdekasv on ligi 10%. Linnuliha tootangu kasv Aasias oli 6,5%, kuid kõige madalam juurdekasv oli Euroopas – vaid keskmiselt 1,7% aastas.

Linnuliha on maailmas tarbitavatest lihaliikidest sealihajärel teisel kohal. Kuni 1996. aastani järgnes tarbimiskogustelt sealihale veiseliha. Linnuliha tarbimises on esikohal Põhja-Ameerika, kus 2000. aastal tarbiti keskmiselt 37 kg linnuliha elaniku kohta aastas. Euroopas tarbiti samal ajal 16 kg ja Aafrikas vaid 4,1 kg elaniku kohta.

Tabel 20

Linnuliha kogutoodang ja tarbimine maailmas

	Tootmine, mld t			Tarbimine, kg/1 el	
	1993	2002	2002/1993,%	1993	2000
Maailmas	41,4	63,4	153	8,6	11,1
Aafrikas	2,0	2,9	145	3,3	4,1
Põhja-Ameerikas	12,5	18,7	150	31,9	37,0
Lõuna-Ameerikas	5,4	10,7	198	16,0	24,5
Aasias	12,1	20,0	165	4,5	6,8
Euroopas	8,8	10,3	117	14,1	16,0
Okeaanias	0,5	0,8	160	20,8	25,7

Allikas:FAO

Euroopa Liidus vähenes linnuliha tootmine 2003. aastal esialgsel hinnangul üle 5%. Enam langes linnuliha toodang Hollandis (-25%), Taanis (-12%), Itaalias (-11%) ja Rootsis (-11%). Linnuliha tootmine suurenes mullu üksnes Saksamaal (3,1%) ja Kreekas (3%) ning Soomes jäi 2002. aasta tasemele. Suuremad linnuliha tootjad EL-s 2003. aastal olid Taani (toodangumaht ühe elaniku kohta – 36 kg aastas, vt tabeleid lisas), Prantsusmaa (35 kg) ja Holland (32 kg). Euroopa Liidu keskmine ulatus 23 kilogrammini, väikseim tootmine on Rootsis – 11 kg. Soomes toodeti mullu 16 kg linnuliha elaniku kohta.

EL ühtne põllumajanduspoliitika mõjutab ka linnulihasektorit (vt tabel 21).

Tabel 21

CAP-reformi mõju EL-25 linnulihasektorile (mln tonni)

(Erinevus Agenda 2000-st, %)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tootmine								
EL-15	8,7	9,1	9,0	9,0	9,0	9,1	9,1	9,2
EL-10	1,8	1,9	2,2	2,3	2,4	2,6	2,7	2,7
EL- 25	10,5	10,9	11,2	11,2	11,4	11,6	11,9	11,9
<i>Erinevus Agenda 2000-st, %</i>			0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Tarbimine								
EL-15	8,7	9,1	9,0	9,0	9,0	9,1	9,1	9,2
EL-10	1,8	1,9	2,2	2,3	2,4	2,6	2,7	2,7
EL- 25	10,5	10,9	11,2	11,2	11,4	11,6	11,9	11,9
<i>Erinevus Agenda 2000-st, %</i>			0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Turustatav ülejääk								
EL-15	0,3	0,3	-0,1	-0,3	-0,4	-0,5	-0,6	-0,6
EL-10	0,4	0,4	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
EL- 25	0,7	0,7	0,7	0,6	0,5	0,4	0,3	0,4
<i>Erinevus Agenda 2000-st, mln t</i>			0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Allikas: Agra Focus 2004/aprill

Kokkuvõte

2003. aastal vähenes lihatoodang Eestis 4% ning seda sea- ja veiseliha tootmise vähenemise tulemusel. Linnuliha tootmine kasvas neljandiku võrra. 2003. aastal kaeti kodumaisega lihaga 77% (2002.a – 80%) siseturu vajadusest, kusjuures sea-, veise- ja lambaliha isevarustuse tase langes 92%-le 2002. aasta 100%-lt, kuid linnulihal tõusis 47%-le aasta varasemalt 37%-lt.

Liha tarbimine suurenes 2 kilogrammi võrra ühe elaniku kohta aastas. 2003. aastal tarbiti Eestis keskmiselt 63,5 kg liha ja lihatooteid ühe elaniku kohta (ümber arvestatuna lihasse, 2002 - 61,5 kg). Tarbimises suureneb pidevalt sea- ja linnuliha osa, veiseliha osa väheneb. Üha enam ostetakse kallemaid valmis- ja pooltooteid (osakaal kulutustes 71%, 2000.a – 59%). Elanike ostujõu kasvuga võib eeldada lihatoodete tarbimise jätkuvat kasvu.

Liha- ja lihatoodete import vähenes 2003. aastal rahalises väärtuses 5%, ekspordikäive kasvas 11% ning väliskaubavahetus koos eksporditud elussigadega maksumusega tasakaalustus (saldo = 0). Samas ületas koguseline import üle 1,5 korda ekspordi impordihindade madalamate tasemete tõttu. See pingestas olukorda siseturul. Tagasilöögi seakasvatusele andisid ka sisseveopiirangud Lähti, mille tulemusena eksport sinna vähenes tunduvalt.

Eesti lihasektori arengut mõjutavaks üheks oluliseks teguriks on ka hinnad, mis on sõltuvuses Euroopa Liidu, aga ka maailmaturu hindadest ning Euroopa Liidu põllumajanduspoliitikast (turregulatsioon ja toetused). Alates 2002. aasta algusest on Euroopa Liidus sealihaga osas kestnud langustrend ning alles 2004. aasta I kvartalis on hinnad veidi tõusnud. Veiseliha hinnad on püsinud stabiilsemad, kuid sellele on kaasa aidanud ka pakkumise vähenemine. EL hinnatrendid on mõjutanud lihahindu ka Eestis, mis on liha kokkuostuhinnad viinud tagasi 1999. aasta tasemele.

Alates 2004. aasta 1. maist muutus Eesti siseturg ühtse EL turu osaks. Suurenev lihatoodete tarbimine ja kasvavad elanike sissetulekud muudavad Eesti turu vähehaaval atraktiivsemaks ka impordile, suurendades konkurentsi siseturul veelgi. Samas rakendub ka Eestis EL ühtne põllumajanduspoliitika, mille turukorralduse meetmed peaksid meie põllumajandusturud muutma stabiilsemaks kui seni. Põllumajandusele ja maaelu arengule suunatud toetused ning riiklik sekkumisostu ja eraladustamise võimalused peaksid kindlustama lihatootjatele stabiilsema sissetuleku ning andma eeldusi lihatoodangu suurendamiseks, eriti veiseliha osas.

Lihasektori tootmismahud Euroopa Liidus koos liituvate riikidega 1997-2003
(loomade arv tuh tk, liha kaal 1000 t)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003s
Veiste arv,	EL-25	99434	98037	96196	94139	93389	91220	89621
	EL-15	85977	85361	84212	82874	82687	80824	79402
Sigade arv,	EL-25	149844	157467	158023	154795	152828	152162	152969
	EL-15	117447	124546	125413	124404	123152	120790	121334
Lammaste arv,	EL-25	101735	101498	99029	97483	93114	92274	91273
	EL-15	99403	99251	96915	95382	90785	89880	88944
Veiseliha tootmine,	EL-25	8848	8543	8548	8233	8073	8146	7958
	EL-15	7946	7693	7767	7500	7405	7547	7355
Sealiha tootmine,	EL-25	19749	21242	21648	20981	20779	21318	21373
	EL-15	16289	17657	18020	17596	17549	17865	17927
Lambaliha tootmine,	EL-25	1126	1163	1159	1150	1025	1044	.
	EL-15	1113	1153	1145	1137	1011	1030	1020
Liha kokku,	EL-25	39659	41385	41901	41541	41679	.	.
	EL-15	34512	36021	36471	36211	36375	36793	36990
Linnuliha tootmine,	EL-25	9913	10227	10586	10460	11061	11116	.
	EL-15	8636	8823	9148	8939	9365	9346	8815

Riikide osakaal EL-25 riigi lihasektori kogunäitajatest 2003.aastal, %

	Rah- vastik	Veiste arv	Sigade arv	Lammaste arv	Veise- liha	Sea- liha	Lamba- kitseliha	Liha kokku	Linnu- liha
Belgia/Luksemburg	2,4	3,3	4,3	0,2	3,8	5,0	0,3	4,0	2,7
Taani	1,2	1,9	8,6	0,1	1,9	8,6	0,2	5,1	2,0
Saksamaa	18,2	15,2	17,4	2,9	16,1	19,0	4,3	15,5	9,3
Kreeka	2,4	0,6	0,6	9,5	0,7	0,6	11,6	1,2	1,5
Hispaania	9,0	7,3	15,2	24,8	8,2	15,6	24,7	13,6	12,0
Prantsusmaa	13,2	22,4	9,8	9,8	23,6	11,0	13,2	16,3	19,4
Iirimaa	0,9	7,7	1,1	7,6	7,4	1,1	5,8	2,5	1,1
Itaalia	12,6	7,6	6,0	8,9	10,9	6,9	3,9	8,8	10,5
Holland	3,6	4,2	7,1	1,3	4,3	7,2	1,8	5,7	6,2
Portugal	2,3	1,5	1,6	3,8	1,3	1,4	2,4	1,8	2,8
Inglismaa	13,0	11,7	3,3	27,6	8,6	3,1	29,3	7,8	13,9
Austria	1,8	2,3	2,2	0,3	2,7	2,2	0,7	1,9	1,0
Soome	1,1	1,1	1,0	0,1	1,2	0,9	0,1	0,9	0,7
Rootsi	2,0	1,8	1,2	0,5	1,8	1,3	0,4	1,3	1,0
EL-15	83,6	88,5	79,3	97,4	92,4	83,9	98,6	86,3	84,1
Eesti	0,3	0,3	0,2	0,0	0,2	0,2	0,0	0,2	0,1
Läti	0,5	0,4	0,3	0,0	0,2	0,2	0,0	0,2	0,1
Leedu	0,8	0,9	0,7	0,0	0,6	0,4	0,0	0,4	0,3
Malta	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Poola	8,4	6,0	12,2	0,4	3,5	9,6	0,1	7,2	6,6
Slovakkia	1,2	0,7	1,0	0,3	0,5	0,7	0,2	0,7	0,7
Sloveenia	0,4	0,5	0,4	0,1	0,5	0,3	0,1	0,5	0,6
Tšehhi	2,3	1,6	2,2	0,1	1,3	1,9	0,1	2,0	2,8
Ungari	2,2	0,9	3,4	1,2	0,7	2,5	0,9	2,4	4,4
Küpros	0,2	0,1	0,3	0,3	0,1	0,2	0,0	0,2	0,3
EL-25	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Allikas: Eurostat

Loomade arv 1000 elaniku kohta Euroopa Liidu riikides 2002-2003.aastal

	Veiste arv		Sigade arv		Lammaste arv	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Belgia/Luksemburg	287	274	613	612	14	14
Taani	335	322	2413	2437	17	17
Saksamaa	170	165	317	322	33	32
Kreeka	52	46	78	80	817	791
Hispaania	158	161	567	571	571	556
Prantsusmaa	345	336	256	252	154	150
Iirimaa	1792	1748	453	432	1848	1758
Itaalia	127	120	146	160	143	142
Holland	235	231	707	674	76	75
Portugal	135	130	231	229	334	332
Inglismaa	176	177	95	85	423	427
Austria	260	255	421	415	38	37
Soome	197	192	286	281	13	13
Rootsi	184	180	211	213	51	50
EL-15	214	210	320	320	238	235
Eesti	192	192	253	251	21	22
Läti	164	166	193	194	14	14
Leedu	216	225	291	306	3	4
Malta	46	33	200	199	18	18
Poola	144	142	489	487	9	9
Slovakkia	120	120	273	289	67	59
Sloveenia	239	237	301	329	47	47
Tšehhi	149	144	337	330	9	10
Ungari	77	75	474	506	112	109
Küpros	68	67	561	560	375	373
EL-25	202	198	337	338	204	201

Allikas: Eurostat

Lihatoodang ühe elaniku kohta Euroopa Liidu riikides 2002 ja 2003.aastal

	Veiseliha		Sealiha		Lamba-kitseliha		Liha kokku		Linnuliha	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Belgia/Luksemburg	31	28	99	98	0,3	0,3	169	165	27	26
Taani	29	28	338	340	0,4	0,4	426	422	41	36
Saksamaa	17	16	49	49	0,5	0,5	84	83	13	13
Kreeka	5	5	12	12	11,2	10,9	48	48	15	15
Hispaania	16	16	79	82	6,5	6,3	147	148	33	31
Prantsusmaa	32	31	40	39	2,3	2,3	125	122	36	35
Iirimaa	145	148	63	58	15,9	15,1	286	281	31	30
Itaalia	16	15	26	26	0,7	0,7	72	69	21	18
Holland	22	21	101	95	1,2	1,2	175	157	43	32
Portugal	10	10	28	28	2,4	2,4	79	76	30	27
Inglismaa	12	12	13	11	5,1	5,1	60	59	26	26
Austria	27	26	59	58	1,0	0,9	107	105	14	13
Soome	18	18	35	37	0,2	0,2	75	77	16	16
Rootsi	17	16	32	32	0,4	0,4	66	64	13	11
EL-15	20	19	47	47	2,7	2,7	103	101	25	23
Eesti	12	11	29	27	0,0	0,0	50	48	8	10
Läti	7	7	15	17	0,0	0,0	27	29	5	.
Leedu	13	13	27	28	0,0	0,0	50	51	8	.
Malta	5	5	25	25	0,0	0,0	48	48	15	.
Poola	7	7	53	54	0,0	0,0	83	84	19	.
Slovakkia	7	7	29	29	0,4	0,4	57	57	15	.
Sloveenia	22	21	31	30	0,5	0,5	87	104	34	.
Tšehhi	11	10	41	40	0,1	0,1	86	85	31	.
Ungari	4	6	56	52	0,9	0,9	112	107	48	.
Küpros	5	5	66	65	0,0	0,0	129	125	40	.
EL-25	18	18	47	47	2,3	2,3	100	98	25	.

Allikas: Eurostat

Liha tarbimine ühe elaniku kohta Euroopa Liidu riikides, kg/1 el

	Veiseliha		Sealiha		Lamba-kitseliha		Liha kokku		Linnuliha	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Belgia/Luksemburg	19,8	19,9	44,6	45,4	1,8	1,7	93,0	93,0	20,5	20,0
Taani	27,6	28,2	58,1	62,2	1,1	1,1	112,0	115,2	22,6	21,0
Saksamaa	11,9	12,4	53,8	55,9	1,1	1,0	88,9	91,8	17,5	17,9
Kreeka	17,2	17,3	27,3	28,6	13,0	12,8	80,7	83,0	19,6	20,5
Hispaania	16,0	16,0	67,7	67,6	5,9	5,8	135,6	134,0	34,2	33,0
Prantsusmaa	28,6	28,1	37,5	36,6	4,6	4,4	110,7	108,2	24,9	24,0
Iirimaa	20,0	20,2	38,5	38,4	5,1	5,3	105,1	104,8	31,9	31,7
Itaalia	24,7	25,2	38,7	38,9	1,5	1,5	93,2	93,7	18,3	18,0
Holland	19,2	19,1	41,9	41,4	1,4	1,4	86,3	84,6	22,5	21,3
Portugal	16,0	16,5	43,6	43,2	3,5	3,4	104,0	102,3	31,3	30,0
Inglismaa	16,8	17,2	25,2	25,0	6,1	6,0	82,8	82,5	30,0	29,5
Austria	18,8	18,7	56,6	57,7	1,2	1,1	97,9	98,7	17,7	17,5
Soome	17,7	17,9	31,8	32,3	0,2	0,2	69,7	71,1	15,4	15,5
Rootsi	23,2	24,4	36,1	36,3	1,0	1,0	79,7	81,6	14,5	14,0
EL-15	19,3	19,5	43,4	43,8	3,5	3,4	97,4	97,6	22,6	22,0
Eesti	10,5	11,1	29,0	29,8	0,3	0,3	61,5	63,5	21,7	22,3
Läti	9,3	.	17,8	.	0,2	.	38,7	.	11,6	.
Leedu	16,4	.	27,6	.	0,1	.	46,6	.	8,9	.
Malta	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Poola	6,3	.	46,5	.	0,0	.	70,5	.	17,0	.
Slovakkia	7,6	.	31,4	.	0,4	.	55,4	.	15,2	.
Sloveenia	21,7	.	38,2	.	0,6	.	94,2	.	33,2	.
Tšehhi	6,7	.	47,0	.	0,1	.	75,9	.	23,6	.
Ungari	5,0	.	48,8	.	0,7	.	81,6	.	31,3	.
Küpros	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
EL-25	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Allikas: Eurostat

Liha isevarustatuse tase Euroopa Liidu liikmesriikides 2000-2003.aastal, %

	Veise-, sea- ja lambaliha				Linnuliha			
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
Belgia/Luksemb	185	180	182	177	149	153	150	135
Taani	352	366	380	366	201	196	181	180
Saksamaa	89	94	94	91	70	66	72	73
Kreeka	53	53	59	57	79	79	78	75
Hispaania	109	110	109	111	96	96	96	96
Prantsusmaa	114	113	112	112	150	143	142	144
Iirimaa	299	270	272	269	95	103	100	100
Itaalia	74	77	77	73	99	107	112	109
Holland	228	207	203	186	203	202	194	149
Portugal	74	75	76	74	95	99	96	96
Inglismaa	79	71	73	71	89	91	88	87
Austria	104	109	110	107	76	73	77	79
Soome	99	103	107	108	93	101	103	103
Rootsi	88	88	83	78	89	87	86	86
EL-15	105	106	106	104	106	106	106	100
Eesti	63	69	100	92	29	33	37	47
Läti	70	63	.	.	29	32	.	.
Leedu	106	97	.	.	74	94	.	.
Malta	.	.	.	.	.	.	.	.
Poola	105	110	.	.	111	113	.	.
Slovakkia	93	89	.	.	92	90	.	.
Sloveenia	92	114	.	.	103	109	.	.
Tšehhi	97	93	.	.	96	98	.	.
Ungari	128	123	.	.	136	152	.	.
Küpros	.	.	.	.	.	.	.	.
EL-25	.	.	.	.	.	.	.	.

Allikas: Eurostat, riikide statistikaametid.